Virus Shamonda

Virus Shamonda (SHAV) je orthobunyavirus přenášený tiplíky (rod *Culicoides*), který je blízce příbuzný virům séroskupiny Simbu, do které patří také virus Schmallenberg (SBV) a virus Akabane (AKAV).

Virus Shamonda byl poprvé detekován v Nigérii v polovině 60. let 20. století a do roku 2026 byl sporadicky hlášen v západní, východní a jižní Africe, stejně jako v Japonsku.

Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí (ECDC) sleduje situaci poté, co francouzské úřady oznámily vůbec první případ nákazy člověka virem Shamonda (SHAV) – onemocněním, které dosud postihovalo pouze zvířata.

ECDC je v kontaktu s francouzskými úřady a evropskými partnery a zkoumá možné dopady této první lidské nákazy na veřejné zdraví. Jediný dosud zaznamenaný případ se týkal pacienta, který se léčil se závažným onemocněním; což jej činilo více náchylnějším k infekci a komplikacím než běžnou populaci. Pacient na začátku října zemřel. V současné době probíhá šetření, jehož cílem je zjistit, zda virus způsobil smrt pacienta či k ní přispěl, a také jakým způsobem k nákaze došlo.

V létě roku 2026 byl virus SHAV poprvé zaznamenán u hospodářských zvířat v Evropě. U zvířat se klinické příznaky začaly objevovat v červnu a virus byl identifikován koncem července. Od té doby byl virus zjištěn u hospodářských zvířat v Rakousku, Belgii, Francii, Německu, Irsku, Itálii, Lichtenštejnsku, Lucembursku, Nizozemsku, Portugalsku, Španělsku a Švýcarsku, a také na ostrově Jersey. Virus SHAV byl již dříve detekován u zvířat v zemích mimo Evropu.

Jedná se o původce onemocnění zvířat, přičemž skot (včetně ovcí, koz, koní a lam) je považován za hlavního hostitele. Infekce může u zvířat způsobit horečku, sníženou produkci mléka, poruchy reprodukce, včetně potratů a vývojových vad plodů a neurologického postižení. Zatímco infekce divokých přežvýkavců a dalších savců jsou obecně popisovány v případě virů séroskupiny Simbu, důkazy o samotném viru Shamonda jsou omezené. Podle současných poznatků dochází k přenosu viru prostřednictvím tiplíků. V současné době neexistují důkazy o přímém přenosu mezi zvířaty, byl však zaznamenán vertikální přenos.

Virus Shamonda je přenášen tiplíky rodu *Culicoides*, kteří se běžně vyskytují v České republice a mají veterinární význam, přičemž mohou prokazatelně přenášet patogeny způsobující virová onemocnění. Jejich výskyt je spojen především s lokalitami výskytu hostitelů, zejména přežvýkavců, a s přítomností vhodných líhnišť. Larvy se vyvíjejí ve vlhkém prostředí bohatém na organickou hmotu, krev sají pouze dospělé samice. Vyskytují-li se na stanovišti tiplíků jiní teplokrevní obratlovci, napadají tiplíci i tyto obratlovce. Dospělci jarních a podzimních druhů tiplíků jsou v České republice aktivní zpravidla od jara do pozdního podzimu, přičemž jejich aktivita závisí na meteorologických podmínkách. Teplota kolem 10 °C může sloužit jako orientační ukazatel začátku a konce sezónní aktivity. Proti napadení tiplíky neexistuje žádné preventivní opatření mimo zamezení expozice zvířat během hojného výskytu. Teoreticky jsou tiplíci vnímaví vůči repelentům (ovšem výrazně méně než komáři) a tudíž je lze použít jako

osobní ochranu v případě předpokládané expozice. Obecně je nyní aktivita tiplíků nízká a riziko sání na člověku vyskytující se mimo výše uvedená stanoviště v podstatě neexistuje, proto lze považovat hrozbu přenosu patogenu mimo dotčená území za nepravděpodobnou.

Až do aktuálního popisu onemocnění s úmrtím u těžce imunokompromitovaného pacienta ve věku kolem šedesáti let, který bydlel ve venkovské oblasti ve francouzském regionu Rhône-Alpes, nebyly důkazy o tom, že by SHAV způsoboval klinické onemocnění u lidí.

Vzhledem k výrazně oslabenému imunitnímu systému pacienta však nelze tento nález sám o sobě v současné době vykládat jako významné riziko pro obecnou imunokompetentní populaci. Jsou zapotřebí další výzkumy k určení cesty přenosu nákazy, zejména potenciálního přenosu prostřednictvím vektorů. Tento případ sice vyžaduje posílenou surveillance viru Shamonda jak u lidí, tak u zvířat v Evropě, ale bezprostřední riziko je v současnosti minimální.

Z hlediska předběžné opatrnosti sice nelze kategoricky říct, že by v ČR neexistovalo riziko pro onemocnění člověka virem Shamonda, nicméně pokud by takové riziko bylo, je velmi nízké a připadalo by do teoretické úvahy v období vyšších teplot (přibližně od dubna/května do podzimu).

Možnou prevencí je ochrana před poštípáním tiplíky, patří sem především tato opatření:

- Moskytiéry s jemným okem: Běžné sítě proti komárům tiplíky kvůli své minimální velikosti (kolem 1–3 mm) často prolezou. Je nutné zvolit speciální sítě s extra jemným síťováním.
- Účinné repelenty: Pro lidi je lze použít v případě předpokládané expozice. Pro koně a dobytek se používají speciální repelenty s repelentní složkou proti bodavému hmyzu.
- Oblečení: Při pobytu v přírodě noste světlé, volné oblečení s dlouhými rukávy a nohavicemi. Doporučit lze též pokrývku hlavy.
- Vyhýbání se rizikovým místům: Tiplíci se nejvíce vyskytují u stojatých vod, v bažinách a stinných vlhkých místech, a také v oblastech výskytu jejich hostitelů, tedy zejména přežvýkavců. Aktivní jsou zejména za rozbřesku a při stmívání.

Zdroje:

- https://svs.gov.cz/zdravi-zvirat/shamonda-virus/
- https://www.eurosurveillance.org/content/10.2807/1560-7917.ES.2026.31.42.2600883?emailalert=true#html_fulltext
- https://www.woah.org/en/disease/shamonda-virus/
- https://www.ecdc.europa.eu/en/news-events/severely-ill-patient-france-becomes-first-ever-human-infected-shamonda-virus

Odd. epidemiologie infekčních nemocí, CEM SZÚ, Národní referenční laboratoř pro dezinsekci a deratizaci, CEM SZÚ, 23. 10. 2026